

թերթին, որ այս տարի կը սկսի իւր յիսներորդ տարեշրջանը: Մեր նպատակը չէ հոս խօսիլ յիշեալ թերթին գործունէութեան վրայ, որ իբր երկշաբաթաթերթ, ամսաթերթ եւ նաեւ եռամսաթերթ մեծ ազդեցութիւն ունեցած է արեւմտեան Հայոց գրականութեան մէջ, եւ իբր ուսումնաթերթ մանաւանդ ազգային հին գրականութեան մեծ ծառայութիւն մատուցած է: Միայն կը յիշեցնենք՝ որ «Հանդիսիս» մէջ արդէն ընդարձակօրէն խօսուած է սոյն թերթի գործունէութեան վրայ¹, եւ ուր գրուած է միանգամայն «Բազմալիպի», քառասունեւերեքամեայ (1843—1886) շրջանին մէջ ի մասնաւորի Հայկական գրականութեան նկատմամբ հրատարակած յօդուածներու երկարածիք շարք մը գլխաւորաբար 1873էն ետքը, երբ «Նոր Ըարբ» մը սկսած եւ կը հրատարակուէր եռամսեայ ուսումնաթերթի մը ծրագրաւ, մինչեւ որ մօտ տարիներս կրկին ամսաթերթի ձեւն առաւ, եւ նաեւ ծառայօն, որ շորիքին տասնամեակներէ աւելի տեւողութեան մէջ միշտ անփոփոխ մնացած էր, աւելի եւս ընդարձակուեցաւ:

Թերթին խմբագրութիւնը կիսադարեան շրջանագրաձին առթիւ միտք ունի այս տարի աւելի եւս շքեղութեամբ եւ զարգացած հրատարակել թերթը: Կը մաղթենք աւելի եւս յաջողութեամբ երկրորդ եւ անդադոյն եւս կիսադարեան շրջանաց տարեգրաձինը: Այս յուսոյ կատարուելուն իրաւամբք ստոյգ գրուական մըն է Վենետիկոյ Մեծ. Միաբանութիւնը:

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ

ԳՈՒԹՈՒՆՆԵՐ ԵՒ ԹՐԱՆՍԼԻՄԱՆՈՅ ՀՈՅՈՑ ԶԻՅԱՏՆԵՐԸ

«Հանդիսի» նախընթաց թուերուն մէջն դրիւք կարեւոր գրութիւնն մը Պուքովնայի Հայոց գաղթականութեան պատմութեան, անոնց այլեւայլ սովորութեանց վրայ, եւնէ՝ Սակայն յիշեալ գրութեան մէջ չէր գտնուիր որեւիցէ յիշատակութիւն մը նոյն Հայոց ընտանեկան կենաց կամ մանաւանդ ընտանեկան զրոյցներու:

¹ Հմմտ. Հանդիսի Ա. 1888, Թ. 4, էջ 58—62:
² Հմմտ. Հանդիսի Ա. 1891, Թ. 1, 2, 7 եւ 9, որ եւ առանձինն լայն տեսութեան ընդարձակ իբր Գ. Հատոր «Վզգայրի Մատենադարանի», Գրոցոյ տնօրէնութեան, «Դրանս-տորիս 8-րդ», Արեւելեան Հայոց ի Պուքովնայ, թրգոյն. Հ. Գրեգորիսի Ա. Գաղթականութեան: Վենետիկ, 1891. 79 էջ. Գին՝ 85 սանդղ.:

եւ վէպիկներու նկատմամբ: Այս պակասը լրացուցած է այժմ ուրիշ Հայասէր եւրոպացի գիտնական մը՝ Տր. Հենրիկոս Վիլյաքսի, որուն սոյն նիւթոյ վրայ այլուր գրած մէկ ուրիշ յօդուածը դրիւք նաեւ «Հանդիսի» մէջ¹: Այս գիտնականը քիչ մ'աւելի ընդլայնելով իւր ծրագիրը՝ հաւաքած է ոչ միայն Պուքովնայի, այլ նաեւ Թրանսլիմանիոյ կամ Առտեալի Հայոց առասպելներն ու զրոյցները, եւ այս ամէնը հրատարակած է ի Համպուրկ շքեղ հրատարակութեամբ՝ հետեւալ տիտղոսով. «Առասպելք եւ զրոյցը Հայոց Պուքովնայի եւ Թրանսլիմանիոյ»:

Իւր հաւաքման կերպին ու շարժառիթին վրայ լիութի տեղեկութիւն կու տայ հեղինակը դրքին յառաջաբանութեան մէջ: «Թէ վաճառականութեան եւ թէ քաղաքագիտութեան, մատենագրութեան ու գիտութեանց մէջ, կ'ըսէ, նշանաւոր դիրք մը գրուած են այլեւայլ Հունագարահայր դիրք մը գրուած են այլեւայլ Հունագարահայր ի սկզբանէ հետէ: Դժբախտաբար այս օրս հայ լեզուն Թրանսլիմանիոյ Հայոց միայն ծեր սելուռը կը գործածէ իբրեւ առանձին խօսակցութեան լեզու, իսկ դպրոցներու մէջ միայն կ'ընթի ուսման ժամանակը. ուստի քանի մը տարի ետքը Հունագարահայր անուշտ բոլորովին պիտի ձուլուին հունգարական ազգին հետ: Այս լեզուի անկման դէմ Կորչայի, Գովրիկեանի, Փաթրուպանիի, Մոնկոթի եւ այլ գիտնոց ըրած ջանքերն արգելք չեն կրցած ըլլալ»:

«Այս հաւաքման շարժառիթն եղաւ, կ'ըսէ, Գ. Մունցաթ (G. Munzath), որ Կալեքիայի եւ Պուքովնայի Հայոց առանձին կենաց ամենահմուտն է գիտնոց մէջ, եւ որմէ նաեւ վաղամեակի վիեննացի լեզուաբանը՝ Յ. Հանուշ² քաղած առած է իւր մեծ երկասիրութեան մէջ Հայոց նկատմամբ եղած նիւթերը: Մունցաթ ինձի ալ առաւ իւր ժողովածոյնի մէջ՝ եւ այն՝ կարեւորագոյն մասը: Իւր ժողովածոյնի վերաբերեալ կտորներուն մեծ մասին նկատմամբ գիտողութիւններ կցած է Հանուշ, զորոնք անփոփոխ պահած եմ հրատարակութեանս մէջ»:

«Իսկ հաւաքման ի գլուխ ելելը պար-

¹ Հմմտ. Հանդիսի Ա. 1890, Թ. 6, էջ 139 այս վերջաբանով՝ «Առասպել մ'առ Հայոց եւ Աֆրիկէ», որ եւ այս հաւաքածոյից մէջ առնուած է (Թիւ. ԽԳ, էջ 128 եւն.) Հաւաքման քանի մ'ուրիշ կտորներն ալ հրատարակած էր հեղինակն ուրիշ եւրոպական թերթերու մէջ:

² Heinrich von Wilslocki, Dr. — Märcen und Sagen der Bukowinaer und Siebenbürger Armenier. Aus eigenen und fremden Sammlungen übersetzt. Hamburg 1892, Verlagsanstalt und Druckerei Actien-Gesellschaft (vormals J. F. Richter). 8° VIII + 188 pp.

³ Հմմտ. Հանդիսի Ա. 1887, Թ. 2 եւ 9 եւ 1890, Թ. 2: